

Het verhaal achter de boerderij

Een zoektocht van boerderijeigenaren uit de Over-Betuwe naar het verleden van hun boerderij als inspiratiebron voor de toekomst

Kamervoort, al vier generaties lang een familiebedrijf

Henk en Maria Emmerzaal uit Angeren

De naam van onze boerderij

De naam van onze boerderij is Kamervoort. Achter deze naam zit een verhaal. 'Voort' is een pad, een weg om te ontkomen, denk aan voortgaan of een ondiepte, een doorwaadbare plaats in drassig gebied. Het woord 'kamer' werd vroeger gebruikt voor gevangenis, gewelf, stenen kelderen vertrek met stookplaats. Kamervoort kan dus niks anders betekenen dan de weg bij de onderkelderde woning. Dit is niet zo vreemd als je weet dat er onder ons voorhuis zich kelders bevinden. In een van deze kelders bevindt zich een cel... Het verhaal gaat dat hier ooit krankzinnigen werden opgesloten.

Domweg opgesloten

In de 17e en 18e eeuw werden geestesziekten uit onwetendheid en bij gebrek aan behandelingsmethoden eenvoudigweg levenslang achter slot en grendel gezet. Het gasthuis dat zich over hen ontfermde, bracht 'lastige gevallen' wel eens tegen vergoeding onder in afgelegen boerderijen. Daar werden ze dan, net als in het gasthuis zelf, in een afgesloten kamertje of cel opgesloten. Zo dus ook op onze boerderij. In de 'wijnkelder', zoals wij deze kelder altijd noemen, is nog duidelijk de cel te zien. In de smalle toegang tot de cel bevinden zich nog steeds de ijzeren duimen waaraan de getraliede deur was bevestigd. Een deur met een zware grendel en een getralied kijkgat met een schuifje. Een gat van 30 bij 20 cm met tralies was het enige indirecte licht wat naar binnen kon. Deze deur hangt nu voor een kast onder de trap. Wij veronderstellen dat die 'lastige gevallen' geen lang leven beschoren waren wanneer ze daar moesten verblijven.

Typisch Betuwse boerderij

Onze boerderij ziet er van de buitenkant zeer fraai uit. Het voorhuis heeft nog de oude stenen die in een soort kalk gevoegd zijn, verder naar achteren zijn het naoorlogse stenen geworden.

Het is een groot en typisch Betuws boerderijcomplex gebouwd op een terp met veel bijgebouwen: voor akkerbouw, wat nu nog steeds dienst doet, en verder voor de veeteelt paarden en fruit. Het woonhuis heeft een zeer groot dwars voorhuis en vormt dus het T-model. Het woonhuis met daar aan vast de varkensgang en haaks op de varkensgang de 'vloedschuur' zijn opvallend hoog gebouwd.

Onder het woonhuis bevindt zich een benedenkelder en een gewelven kelder met daarin de 'cel'. In de vloedschuur brachten de bewoners in geval van overstroming vee en oogst in veiligheid. Ooit bevond zich hier ook een kleine graanmolen, aangedreven door paardenkracht. De merkwaardige volgorde op de gebinten - in Romeinse cijfers 3, 4, 8 en 6 - laat zien dat deze schuur van gebruikt materiaal is opgetrokken.

Recht achter het woonhuis is de koeienstal met aan twee kanten stands waar de koeien in de winter stonden, daarachter zijn de paardenstallen. Tussen de vloedschuur en de koeienstal is de mestvaalt en de gierkelder. Er is in 1928, ter vervanging van de grote zesroeden kapberg, een hoge graanschuur

gebouwd. In de wei stond vroeger een 'schapenshuur', deze deed tot zijn afbraak in verband met oorlogsschade voornamelijk dienst als wagenberging. Zo is er ook nog een kippenshuur geweest die in de jaren zestig afgebroken is.

Uit het archief

Net als de andere deelnemers zijn ook wij de boeken ingedoken om wat geschiedenis over vroeger op te zoeken. De kadastrale archieven gaan terug tot 1832. Zij worden momenteel bewaard in Arnhem en Bemmelen. Hierin staat vooral de eigenaren vermeld en de grootte van het bedrijf. Met behulp van dijkcedullen konden we nog verder in de tijd terug, daarin staat kadastraal aan gegeven wie eigendom was van welk perceel en in welke periode. Wij vonden het volgende:

- In 1708 was Henr. Brouwer eigenaar en Sander Ansums pachter.
- In 1713 was een zekere heer Otters eigenaar en Sander Ansums nog steeds pachter.
- In 1762 en 1774 was de heer Koopmans Brouwer eigenaar in Kamervoort, met een 'C' beschreven.
- In 1801 was dat G. Rooijards wonend in Kamerfoort, hier staat Kamervoort met een 'f'.
- In 1825 was J. Bakker eigenaar in Kamerfoort.

Uit het archief van Bemmelen en Arnhem de volgende opsommingen:

(Tijd in jaren - Grootte van het bedrijf in hectares)

1832 - 77.59.20

1839 - 80.83.40

1852 - 80.83.40

1858 - 88.19.30

1859 - 89.52.50

1874 - 103.72.30

1878 - 103.72.50

De boerderij rond 1923

Vanaf 1839 tot aan 1852 is het bedrijf eigendom geweest van Abraham van Goor, hij was een boekdrukker uit Arnhem. In het lijstje kun je zien dat in deze tijd de grootte van het erf en het huis hetzelfde is gebleven. Het is aardig om te vermelden dat in die tijd al percelen vernoemd worden die nu nog steeds hetzelfde heten, met dezelfde kadastrale nummers, onder andere de Lange Berend, de Schraweide, de Pasweide, de Rietkamp en de Doornbos.

Deze percelen hebben we nu pas door invloed van de Betuwelijn opnieuw verkaveld. Van 1852 tot aan 1894 is het bedrijf eigendom geweest van Anna Catharina Broen uit Amsterdam. De mede eigenaren waren in die tijd: Cornelia Antoinetta Jacoba Serres – Carel Huibert Villeneuve en Marianne Louissa Pringle. Vanaf 1878 zijn Charlotte Sophia Hutschler – Jacob Kool daar bijgekomen. Hij was een predikant uit Amsterdam. In 1894 koopt Arnoldus Hendrikus Matheus Terwindt het bedrijf. Hij is aannemer en heeft een steenfabriek. Hij koopt 32.88.50 ha uit het bedrijf, dit is waarschijnlijk inclusief één huis. In het totaal heeft het bedrijf een grootte van 61 ha in het jaar 1894. Het bedrijf groeit, en in 1908 is het zo'n 62 ha groot. Vanaf 1908 tot aan 1918 was Kamervoort eigendom van Sara Maria Louise van Rossum –

jonkheer Arend Frederik Meyer. In 1928 wordt er met de bijbouw van gebouwen begonnen. Als eerste de graanschuur. Vanaf 1918 tot nu heeft Kamervoort de volgende eigenaren gehad:

- Jonkvrouw Louise Rosina Margaretha Meyer. Particulier te Arnhem.
- Jonkvrouw Maria Elizabeth Meyer. Particulier te Oosterbeek gehuwd met mr. Albert Antoine Loopuyt, advocaat te Oosterbeek.
- Jonkheer Simon Pierre Francois Meyer. Burgemeester Diepenheim.
- Jonkheer Arend Frederik Meyer. Particulier Velp (in 1918 krijgen zij het door deling).
- Mr. Pieter Cornelis Loopuyt, wonende te Barchem.
- Mw. Frederique Loopuyt, wonende te 's-Gravenhage, weduwe van mr. G.L.Willinge Gratema.
- Mw. Sara Maria Louise Loopuyt, wonende te Velp, echtgenote van A.W. de Josselin de Jong.
- In 1980 is Kamervoort overgegaan naar de dochter van mw. S.M. Josselin de Jong. Mw. N. van Dunné-de Josselinn de Jong wonende te Rotterdam. Zij is nog steeds de eigenaresse. In een boek hebben we ook enkele pachters kunnen achterhalen, maar we weten alleen niet in welke tijd:
- Dhr. Hannes Ederveen (in de 19e eeuw)
- Dhr. Kosterman
- Dhr. Beumkes
- Dhr. Jan Cooman
- Vanaf 1922 tot nu boeren wij, de familie Emmerzaal op de boerderij.

De familie Emmerzaal, een vertelde geschiedenis

De vader van Henk was twee jaar toen hij met zijn ouders in 1922 vanuit Voorne-Putten, één van de Zuid-Hollandse eilanden, naar Angeren verhuisde. Ze moesten daar weg wegens de bouw van de Maasvlakte. Hij herinnerde zich nog veel van de vooroorlogse situatie. Helaas is hij vorig jaar overleden maar hij wist het altijd mooi te vertellen. De nadruk lag toen al op de akkerbouw (53 ha). Daarnaast hielden ze nog zo'n 25 tot 30 melkkoeien en 15 tot 20 paarden. Voor al dat werk waren er maar liefst vijf mensen in vaste dienst, plus nog een dienstmeisje en een schoonmaakster. Kamervoort gold dan ook als een van de welvarendste boerderijen van de streek.

Kersenoogst in 1926

Helaas kwam toen de oorlog en die heeft op onze boerderij aardig huisgehouden. Midden in de vuurlinies kwamen op de boerderij meer dan 40 granaatvotreffers.

In het najaar van 1944 werd de familie, die tot dusver, samen met nog een paar families, in de gewelvenkelder hadden kunnen schuilen, geëvacueerd.

Na de oorlog heeft er een wederopbouw plaats gevonden en huisden Henk's grootouders, ouders (Henk's vader was inmiddels getrouwd) en een tante in de boerderij. Er kwamen 3 kinderen waarvan Henk de jongste is, en zo woonden zij na de oorlog tot in 1971 met z'n achten in het huis. De bovenverdieping werd uitgebreid met twee extra slaapkamers. Henk's grootouders zijn met zijn tante in 1971 kleiner gaan wonen en Henk's ouders hebben in 1981 de arbeiderswoning van de boerderij gekocht en gesloopt en daar een nieuw huis gebouwd. Wij zijn in 1981 in de boerderij gekomen, onze zoon Bram was toen goed een half jaar en onze dochter Floor is in 1983 in de boerderij geboren. Wij hebben door de loop der jaren het een en ander verbouwd en veranderd. Zo hebben we in huis in 1982 verwarming aangelegd, kamers verbouwd en veel vernieuwd. In 1995 hebben we de hele tuin veranderd en opnieuw aangelegd. In 1988 hebben we een nieuwe aardappelschuur gebouwd met een inhoud van 800 ton. De koeienschuur is inmiddels aangepast, en zo moet je steeds mee met de moderne tijd. In augustus 1994 zou onze boerderij bijna verloren zijn gegaan toen het werd getroffen door de bliksem. Door snel optreden van maar liefst 3 brandweerkorpsen hebben ze de brand weten te beperken tot alleen het rieten dak van het woonhuis. Het bluswater stond tot in de kelder!!! Na een algehele opknappbeurt zag het er na vier maanden weer allemaal tiptop uit.

De akkerbouw en de koeien zijn altijd gebleven

Vandaag de dag hebben wij nog steeds een akkerbouw bedrijf met een grootte van 55 ha na de komst van de Betuwelijn, waar wij wat hectaren hebben moeten inleveren. Ieder jaar huren wij zo'n 15 ha akkerbouwland bij, om de vruchtwisseling gezond te houden. De akkerbouw is de hoofdmoot, er worden poot- en consumptie-aardappelen, granen en bieten geteeld. Hiernaast houden we een aantal zoogkoeien (Charolais) op een natuurgebied van Staatsbosbeheer. Deze lopen het grootste deel van het jaar buiten, in een natuurgebied in de uiterwaarden van de Waal, mits het weer en de waterstand dit toestaat. Kalfjes worden het meest thuis geboren waarnaar zij bij de moeder blijven zogen en na enige tijd ook met moeder naar de uiterwaarden gaan. Het vlees wat deze dieren produceren verkopen wij als natuurvlees.

Het is moeilijk om in deze tijd een gezond akkerbouwbedrijf winstgevend te houden, de prijzen staan onder druk en de kosten worden steeds hoger. Nog niet zolang geleden leefden er zoals hierboven vermeld vijf gezinnen van dit bedrijf plus twee directeuren (Henk's vader en grootvader). Nu kan één gezin er nauwelijks van leven. Je bent alles tegelijk directeur, manager, werknemer, boekhouder, monteur, en ga zo maar door. Naast de boerderij heeft Henk een baan als freelance taxateur voor een verzekeringsmaatschappij. Dat houdt in dat hij expertise werk van hagel en stormschade in landbouwgewassen taxeert. Hij zit ook in de ruilverkavelingcommissie van dit gebied (Over-Betuwe Oost), wat ook de nodige tijd vraagt.

Maria werkt twee dagen in de week als telefoniste/receptioniste op een advocaten en notarissen kantoor.

Als Bram de mogelijkheid heeft om het bedrijf voort te zetten, zou hij de vierde generatie Emmerzaal zijn die op deze boerderij boert! Hij studeert aan de HAS in Den Bosch de richting akkerbouw en heeft veel interesse in die richting. Floor studeert communicatie aan de Hogeschool Fontys in Eindhoven. Kortom, boer zijn is een mooi beroep, wij wonen en werken met ons gezin op een prachtige boerderij, met een rijke historie en genieten er elke dag van, maar.... 'het gaat niet altijd van een leien dakje'.

Geraadpleegde bronnen

- Melchers, R., Van Angrina tot Angeren, Angeren, 1992.
- Artikel over Kamervoort in het tijdschrift Boerderij 78, nr. 21, 23 februari 1993.
- Tekening Kamervoort: Bredie, A., 1987.
- Kadastrale archieven en dijkcedullen Arnhem Bemmelen, via Luuk Keunen van Alterra.
- www.genlias.nl, database met huwelijken tussen 1811 en 1922.
- Kaarten en foto's is eigen materiaal.

I.E. Salverda

J.R. Mulder

Alterra-rapport 863

Alterra, Wageningen, 2003

ISSN 1566-7197